Colecţia *Liman duhovnicesc*
Conferințele ASCOR Iași
7

Părintele Constantin Galeriu

Cruce și Înviere în credința și viața ortodoxă

Prezenta broşură reflectă transcrierea (adaptată pentru tipar) conferinţei susţinute în anul 1992, de Părintele Constantin Galeriu, la invitaţia ASCOR Iaşi.

Părintele Constantin Galeriu

Cruce și înviere în credința și viața ortodoxă

Tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului
TEOFAN
Mitropolitul Moldovei şi Bucovinei

Editura DOXOLOGIA
Iaşi, 2013

Creştinul orthodox se roagă aşa: „Crucii Tale ne închinăm, Hristoase, şi sfântă Învierea Ta o lăudăm şi o mărim”. Dar rădăcina acestei mărturii este Hristos şi e mărturia Lui. În Evanghelii, de trei ori, Mântuitorul a vestit Patimile: „Iată, ne suim în Ierusalim şi Fiul Omului va fi dat în mâinile oamenilor! Va fi lovit, batjocorit, răstignit, omorât!”, finalizând cu acest cuvânt: „dar a treia zi va învia” – unitate adâncă între Cruce şi Înviere, între Jertfă şi Înviere. Pentru că, fundamental, Crucea reprezintă momentul suprem al iubirii divine. Ea însăşi, Crucea, e socotită simbolul atotcuprinzător al cosmosului prin cele două braţe: cel vertical şi cel orizontal, cuprinzând legătura sacră, prin verticalitate, între cer şi pământ, iar prin cel orizontal, îmbrăţişând lumea. De aceea Sfântul Atanasie cel Mare spune că Mântuitorul a ales acest fel de moarte, pentru că este singurul fel în care mori cu braţele întinse, deci îmbrăţişând lumea. Expresie supremă a iubirii!

A iubi înseamnă a trăi viața celuilalt. De reținut: „Cel ce voieşte să vină după Mine, să se lepede de sine, să-şi ia crucea şi Mie să-Mi urmeze” e un cuvânt unic în Noul Testament, dar şi-n toată gândirea şi-n literatura umană. Nu le-a rostit nimeni niciodată. Expresia „să se lepede de sine” este unică şi numai Hristos o putea rosti, niciun alt filosof sau gânditor, pentru că El poartă taina Crucii, taina iubirii divine. Omul nu se leapădă de sine. Omul e neîncetat în păcat, întors către sine.

Revenim la cuvântul Sfântului Atanasie cel Mare: a ales Iisus această finalitate a vieții pământeşti, prin Jertfa de pe Cruce, pentru că este singurul fel în care putea să se jertfească – „Săvârşitu-s-a” – îmbrățişând umanitatea şi creația întreagă. Dar, în acelaşi timp, Hristos, în această unitate a Lui cu Crucea, descoperind iubirea supremă, descoperă jertfa, calea către Înviere. Acatistul Sfintei Cruci spune aşa: „Bucură-te, Sfântă Cruce, poarta luminii! Bucură-te, Sfântă Cruce, uşa tainelor!”. Unitatea Cruce – Înviere; aici se dezvăluie o taină de negrăit, în

care jertfa desfiinţează moartea, desfiinţează moartea prin Înviere. Dacă în Cruce Hristos desfiinţează moartea, cum noi de Paşti cântăm: „Cu moartea pre moarte călcând", atunci se împlineşte cuvântul Scripturii, anume că Dumnezeu nu a făcut moartea. Moartea nu aparţine, în chip firesc, creaţiei. Moartea nu e ceva firesc şi Sfânta Ortodoxie poate da răspuns la aceasta. Sunt teologi în Apus, precum, bunăoară, Karl Rahner, care spun că moartea e ceva firesc, chiar moartea pruncilor, însă unii filosofi, unii literaţi, precum Albert Camus, de pildă, spun că e de ajuns să vezi moartea unui copil şi să te zdruncini în credinţa ta. Însă moartea nu e firească, de aceea o şi refuzăm, pentru că Dumnezeu nu a făcut moartea.

Când Dumnezeu l-a creat pe om, pe Adam, i-a dat porunca: „Din toţi pomii grădinii Edenului poţi să mănânci, numai din pomul cunoştinţei binelui şi răului să nu mănânci, căci în ziua în care vei mânca, vei muri negreşit". Gândiţi-vă la acel moment al creaţiei, în care pământul nu fusese pătat de sânge omenesc. Era o grădină a Raiului. Sfântul

Ioan Damaschin tâlcuieşte aşa cuvintele adresate lui Adam de către Dumnezeu, când l-a aşezat în Grădina Edenului: „Suite-te prin toate făpturile către Mine şi gustă din toate, gustă-Mă pe Mine, Viaţa cea adevărată!”.

„Dar din pomul cunoştinţei binelui şi răului să nu mănânci, căci în ziua în care vei mânca din el, vei muri negreşit”. A oprit, oare, Dumnezeu cunoştinţa? Nu. Cunoştinţa este un dar dumnezeiesc, un dar al Duhului Sfânt, aşa cum citim la proorocul Isaia, că Duhul „va odihni peste El, peste mlădiţă” – în sens profetic, pentru Hristos – , dar şi pentru toţi care suntem zidiţi după chipul Lui, al Fiului lui Dumnezeu. S-a odihnit peste El „duhul înţelegerii, duhul înţelepciunii, duhul sfatului, duhul cunoştinţei, duhul tăriei, duhul bunei credinţe, duhul temerii de Dumnezeu” (Isaia 11, 1-3). Deci cunoştinţa este un dar al Duhului Sfânt.

Către Dumnezeu-Tatăl, în rugăciunea arhierească, se rosteşte: „să te cunoască pe Tine, Singurul Dumnezeu adevărat, şi pe Iisus Hristos, pe Care Tu L-ai

trimis”. Deci cunoştinţa, revenim, este unul dintre darurile Duhului Sfânt. Şi atunci când Dumnezeu i-a spus lui Adam: „Din pomul cunoştinţei binelui şi răului să nu mănânci!”, nu cunoştinţa a oprit-o Dumnezeu, ci cunoştinţa nu numai a binelui, ci şi a răului. Cunoştinţa, în Scriptură, înseamnă unire, când citim cuvântul: „a cunoscut Adam pe Eva şi a avut fiu”. Deci Dumnezeu a dorit ca omul să se unească numai cu binele, cu viaţa divină adevărată, nu şi cu răul; şi atunci, între sfâşierea dintre bine şi rău apare moartea.

Gândiţi-vă la ispita demonului! În capitolul al treilea al Facerii se spune: „şarpele, care era cel mai viclean dintre toate făpturile pământului”, această viclenie fiind asociată cu cea demonică. Se foloseşte demonul de o făptură. Şi atunci i-a vorbit şarpele Evei cel dintâi cuvânt: „Oare a zis Dumnezeu că de veţi mânca din pomul cunoştinţei binelui şi răului veţi muri? Nu veţi muri, ci veţi fi ca nişte dumnezei, cunoscând binele şi răul”. Trei elemente sunt cuprinse aici, care poartă în ele misterul şi tragismul morţii. Cuvântul „oare” introduce îndoiala: îndoiala

față de cuvântul lui Dumnezeu. Şi atunci Eva şi Adam primesc, după cuvântul lui Dumnezeu, şi cuvântul sfâşietor al demonului, care seamănă şi acum o sămânță demonică. Am fost cândva la un spital de psihotici de la Floreşti, în județul Vaslui, iar pe drum a trebuit să luăm un accidentat, care până la Spitalul Socola a şi murit, sărmanul. Văzând chipurile atât de degradate ale sărmanilor bolnavi mintali, privind chipul atât de desfigurat al celui accidentat, am zis deodată: „Doamne, Doamne, Tu ai zugrăvit pe fața noastră chip divin. Căci refeeritor la cuvintele lui Dumnezeu: „Să facem om după chipul şi asemănarea Noastră”, Sfântul Vasile cel Mare se întreabă: „Cui a zis Dumnezeu aceasta, dacă nu propriului Său chip, adică Fiului său?”. Deci Tatăl s-a sfătuit cu Fiul, în Duhul Sfânt; iar Sfântul Teodor Studitul spune că Dumnezeu este Primul Pictor, pentru că a zugrăvit pe fața lui Adam chipul Fiului Său.

În *Pateric* ni se spune că era fața lui Avva Pamvo strălucind asemenea feței lui Moise, care arăta din nou în ea slava lui Adam. Față de slava chipului lui

Dumnezeu, când priveam astăzi chipurile desfigurate ale sărmanilor bolnavi şi al acelui accidentat, nu puteam să nu zic: „Doamne, Tu ai zidit fața Fiului tău față de slavă, iar demonul zugrăveşte chipul lui demonic în oameni". Te cutremură când nu mai poți întrezări pe față chipul lui Dumnezeu. Vă aduceți aminte în Evanghelie că celor cinci fecioare, care strigau: „Doamne, Doamne, deschide-ne nouă!", Mirele le răspunde: „Adevăr vă spun vouă, nu vă cunosc pe voi". Te întrebi: „Nu ne cunoaşte Dumnezeu?". Dar înțelesul cuvintelor „Nu vă cunosc pe voi" este, mai exact: „Nu-mi recunosc chipul Meu în voi" – aceasta vrea să spună şi la aceasta trebuie să se gândească neîncetat creştinul, ca Dumnezeu să-şi recunoască chipul Lui în noi (pentru că demonul a vrut să-şi zugrăvească şi el chipul lui în om).

Demonul e tatăl minciunii şi totdeauna minciuna se asociază celui rău. De aceea tragedia totalitarismelor, a dictatorilor: fără Dumnezeu stă şi ridicarea minciunii la rang de decizie supremă. „Şi veți fi ca nişte dumnezei, cunoscând

binele şi răul" reprezintă începutul ateismului, adică omul decide fără Dumnezeu ce e bine şi ce e rău, crezându-se dumnezeu, unindu-se nu numai cu binele, ci şi cu răul. Niciodată, totuşi, nu poţi anula binele în întregime. Vorbeşti cu numele binelui, dar săvârşind răul, şi, printr-o răsturnare, cum ar zice proorocul: „zici răului bine şi binelui îi zici rău"(Is. 5, 20). Şi aşa a intrat moartea, aşa a apărut ea. Moartea nu e de la Dumnezeu.

Alte mărturii ale Scripturii – Iisus, fiul lui Sirah, spune: „Dumnezeu nu a făcut moartea şi nu se bucură de pieirea celor vii", iar Sfântul Apostol Pavel scrie romanilor (Rm. 6, 23): „plata păcatului este moartea" şi către evrei spune iarăşi, că „Tatăl a trimis pe Fiul său în lume să surpe pe cel ce avea stăpânirea morţii, adică pe diavolul". Deci autorul morţii este demonul. Dar te întrebi atunci: dacă Dumnezeu nu a făcut moartea, ce era în locul morţii? Pentru că omul, întreaga făptură, noi toţi aparţinem categoriei temporalităţii, timpului schimbării. Noi venim de la nefiinţă la fiinţă şi întreaga

existență se mişcă în timp, între un început şi o finalitate.

Gândiți-vă la Pilda talanților! Stăpânul a împărțit talanții: unuia i-a dat cinci, unuia doi, iar altuia doar unul. Cel cu cinci a rodit talanții şi a adus încă cinci, cel cu doi încă doi, cel cu un singur talant l-a îngropat. Şi, înfățişându-se stăpânului, cel cu cinci talanți spune: „Doamne, cinci talanți mi-ai dat, iată, încă cinci am adus". De ce la cinci încă cinci? Dumnezeu, cu adevărat, ne înscrie întru asemănarea cu El, nu în egalitate (să fim atenți la cuvânt!), ci întru asemănarea cu El, căci ne-a zidit după chipul şi în perspectiva unei nesfârşite asemănări cu El. Şi ce a răspuns stăpânul? „Slujitor bun şi credincios, peste puține ai fost pus, peste multe te voi pune. Intră întru bucuria Domnului tău!". Sunt dezvăluiri uluitoare, de adâncimi de taină negrăită şi prin care ni se dezvăluie că existența noastră se mişcă între un dar – talanții pe care trebuie să-i rodeşti – şi o finalitate. Dar ce este timpul? Este măsura, durata, pentru săvârşirea unui act, unei porunci divine, între un început

şi un sfârşit, dar fiecare sfârşit e ca un nou început. Şi dacă i-a spus: „Peste puține ai fost pus credincios, peste multe te voi pune. Intră întru bucuria Domnului tău!”, mutarea de aici, de la un veac la altul (veac nu în sensul anilor, ci de la un timp la altul), este condiția făpturii întru un suiş neîncetat.

Sfântul Grigorie de Nyssa spune acest cuvânt, acum 1600 ani: „Binele, Dumnezeirea, Virtutea nu au decât două capete: sau de a fi fără capăt, sau păcatul care pune capăt. Celui ce caută nu-I lipseşte infinitul adevărului. De aceea, din pricina transcedenței, ai sentimentul că eşti la începutul drumului, căci cel ce suie nu se opreşte niciodată, căci merge din început în început, prin începuturi, care nu au niciodată sfârşit. Dacă neîncetat apar momente de împlinire a uceniciei jertfelnice şi te înfățişezi cu talanții rodiți, intri apoi în bucuria Domnului pentru a începe o nouă ucenicie, primind un nou dar. Ei, având aceste momente de sfârşit şi nou început, care se succed în eternitate, pentru că omul este ființa unui etern viitor, cum trebuiau să se

petreacă trecerile acestea? Cuvântul trecere este, în Scriptură, cu un sens, iarăşi, uluitor de adânc, pentru că semnifică Paştele.

Această trecere pascală, de la o lume la alta, cum s-ar fi făcut dacă nu era moartea, pentru că unii teologi aşa spun: că moartea ne saltă pe noi într-un nou veac. Ce era atunci în locul morții, pentru că moartea n-a făcut-o Dumnezeu? Şi aici ni se dezvăluie acea adâncă şi luminoasă taină. Ce spun Scripturile? În cartea Apocalipsei (13, 8) – şi vă atrag atenția cum trebuie citit, pentru că e tradus într-o ordine incorectă – se spune: „Şi se vor închina ei (adică fiarei) toți locuitorii pământului, ale căror nume nu au fost scrise în cartea vieții Mielului jertfit de la întemeierea lumii". Aici vrea să spună că lumea este întemeiată pe iubirea divină, pe jertfa Mielului, pe jertfa Logosului. Atunci ce era în locul morții? Era jertfa! Iar jertfa nu-i identică cu moartea. Acest text îl găsim şi la Epistola Sfântului Apostol Petru (1, 18-20): „Ştiind că nu cu lucruri stricăcioase, cu aur sau cu argint ați fost răscumpărați

din felul vostru de viețuire, ci cu scumpul Sânge al Mielului care a fost cunoscut înainte de întemeierea lumii, dar care s-a arătat în zilele cele din urmă pentru noi”. Dintr-o asemenea mărturie, atunci înțelegem că la originea creației stă Jertfa, stă Crucea; pe ea se întemeiază făptura întreagă şi orice act ziditor al nostru are la temelie jertfa. Fără jertfă nu se naşte nimic în lume. Comuniunea părinților trupeşti este o jertfă în lume pentru noua făptură şi dacă aşa s-ar zămisli, în conştiință de jertfă creatoare, aceasta ar fi piatra de temelie sănătoasă pe care am pune-o la temelia oricărei vieți, şi anume trăirea.

Vedem atâtea reviste care exaltă din nefericire unele atitudini umane care sunt nu numai simple abateri, ci alienări grave ale firii. Sfântul Ioan Damaschin spune: „Toate sunt după fire, însă numai păcatul este împotriva firii, pentru că firea este purtată de harul dumnezeiesc”. Gândiți-vă la părinții Ioachim şi Ana, la Elisabeta şi Zaharia, la părinții Sfântului Ierarh Nicolae, care se rugau să aibă copii! La temelia unor asemenea ființe umane

stă rugăciunea, stă credința. Se năşteau astfel sfinți! Jertfa stă deopotrivă la temelia lumii. Mai adânc: jertfa este însăşi taina Sfintei Treimi. Prin cuvintele Mântuitorului Iisus Hristos: „Tatăl este în Mine şi Eu în Tatăl" şi „Precum Tu, Părinte, eşti întru Mine şi Eu întru Tine, aşa şi aceştia una să fie în Noi, după chipul Nostru", ni se dezvăluie ce e iubirea.

A iubi înseamnă a trăi viața celuilalt, a fi în viața celuilalt. Eu trăiesc durerea ta, bucuria ta, nevoile tale. Tu îmi trăieşti durerea mea, bucuria mea, nevoile mele şi astfel suntem una. Ori în clipa în care tu eşti numai pentru tine şi eu numai pentru mine, se naşte despărțirea, dezbinarea, tensiunea, cearta, duşmănia, violența, moartea însăşi. Deci firească este iubirea, nu egoismul, nu egocentrismul. Atunci moartea aşa a pătruns în existență, atunci când Adam nu a mai avut conştiința jertfei, adică a oferirii. Sfântul Chiril al Alexandriei are acestă mărturie: „La Dumnezeu nu se poate intra decât în stare de jertfă". Am zice mai mult: nu se poate comunica cu Dumnezeu decât în stare de oferire, de

deschidere. Când te duci într-o casă la o onomastică, la o petrecere duhovnicească, în sensul curat al cuvântului, oferi o carte, o floare. Aceasta este o mică jertfă. Jertfa nu implică neapărat vărsarea sângelui. Cuvântul „jertfă", în limba română, înseamnă a face sfânt ceva. Când dăruieşti, tu trăieşti atunci în taina lui Dumnezeu, în taina dăruirii, în taina oferirii, în taina Mielului junghiat pentru întemeierea lumii. Se dezvăluie astfel Crucea: Crucea de la întemeierea lumii, Crucea în centrul lumii, deoarece prin ea s-a mântuit lumea, şi Crucea de la momentul înnoirii lumii, căci spune Mântuitorul (Matei 24, 30): „Şi se va arăta pe cer semnul Fiului Omului", adică semnul Crucii, pentru înnoirea lumii, într-un cer nou şi un pământ nou. Aici avem prilejul să tâlcuim puțin referitor la ce înseamnă sfârşitul lumii, pentru că de atâtea ori se foloseşte acest cuvânt şi înțelesul lui este răstălmăcit, netâlcuit în duhul în care Mântuitorul ne-a grăit nouă.

Cuvântul „lume", în Sfânta Scriptură, are două înțelesuri. Primul sens al

termenului este cel de operă a lui Dumnezeu, operă pentru care spune Mântuitorul: „Atât de mult a iubit Dumnezeu lumea, încât pe Unicul Său Fiu L-a dat, ca tot cel ce crede în El să nu piară, ci să aibă viață veşnică” (In. 3, 16). Lumea este operă a lui Dumnezeu şi lumea nu va pieri. De ce? Pentru că tot Scriptura spune: „Dumnezeu nu-şi ia înapoi nici darul, nici chemarea” (Rm. 11, 29). Al doilea înțeles al cuvântului „lume” se referă la categoria răului, la cea a păcatului. Tot în aceeaşi Evanghelie după Ioan, Mântuitorul spune: „Nu pentru lume mă rog, ci pentru aceştia”. Apostolii au spus: „Doamne, ei sunt din lume, dar nu sunt în lume. În lume nu mai sunt, căci i-am scos pe ei din lume”. Atunci sufletul creştin se tulbură. Pe de o parte spui: „Atât de mult iubeşte Dumnezeu lumea”, iar pe de altă parte zici: „Nu pentru lume mă rog” şi, când citim mai departe, în Epistola I a lui Ioan (2, 15-16), acolo, deodată, se dezleagă taina: „Nu iubiți lumea, căci cele ce sunt în lume nu sunt de la Dumnezeu” şi numeşte pofta trupului, pofta

ochilor, trufia vieții. Acestea alcătuiesc categoria răului din lume.

Atunci sfârşitul lumii va fi sfârşitul răului din lume şi sfârşitul, implicit, al celui mai mare rău. Răul este alcătuit din trei elemente: păcatul, stricăciunea şi moartea. Păcatul este despărțirea de Dumnezeu, stricăciunea este starea despărțirii de Dumnezeu, iar moartea pune capăt la toate cele de aici – moartea, pe care Sfântul Apostol Pavel o numeşte „vrăjmaşul cel din urmă". Aceasta înseamnă sfârşitul lumii: sfârşitul răului şi un nou început, într-un cer nou şi un pământ nou.

Un bătrân a fost întrebat de un ucenic: „Îl iubeşti pe Hristos?". „Pe cruce – a răspuns bătrânul –, iubesc pe Cel ce a răstignit păcatul pe cruce!", deci pe Cel ce a desființat păcatul, stricăciunea şi moartea. A desființat deci răul din lume, căci această desființare înseamnă cruce, răstignire. Adam, care a fost rodul iubirii divine, prin păcat a transformat jertfa în moarte, în loc să asculte numai cuvântul divin, să fie deschis dumnezeirii în oferire, ziditoare, necontenită, în starea

aceasta pe cruce, adică de o îmbrățişare deopotrivă, prin iubire, prin spiritul lui, în iubirea divină înrădăcinat, după chipul Preasfintei Treimi, că atunci când omul se desfăşoară, ia chipul Crucii, îmbrățişând lumea.

Fără păcat omul n-ar fi cunoscut moartea. Şi mai observați un amănunt: cele trei ispite despre care vorbeşte Sfântul Ioan Evanghelistul în scrisoarea lui (pofta trupului, pofta ochilor, trufia vieții) au fost cele trei la care a fost supuşi şi Adam şi Mântuitorul. Când demonul a semănat cuvântul în Eva: „Nu veți muri, de veți mânca din pomul cunoştinței binelui şi răului, ci veți fi voi ca nişte dumnezei", a văzut Eva că rodul pomului era bun la gust, deci, cu alte cuvinte, a descoperit pofta trupului. Iar în Mântuitorul, aceeaşi ispită: după 40 de zile de post, diavolul i-a zis: „Dacă Tu eşti Fiul lui Dumnezeu, zi ca pietrele acestea să se prefacă în pâini!" – pofta trupului! A doua: e frumos la vedere, adică pofta ochilor, înfățişarea din afară. Păcatul a constat într-o alunecare dinlăuntru, din interior, din spiritualitate,

în afară, în senzualitate, în simțire pervertită. De aceea şi spune Scriptura că s-a îmbrăcat apoi omul în haine de piele. A ajuns, ceea ce vor spune şi Sfinții Părinți şi psihologii, ca în loc de guvernarea în sine a rațiunilor divine creatoare, să ajungă sub stăpânirea simțurilor. Aceasta poate să dea demonul: dorul de stăpânire şi slava, poleiala, ceea ce apare la suprafață! Şi oamenii de geniu au sesizat această cădere. În *Faust*, al lui Goethe, îl provoacă Mefisto pe doctor: „Tu nu te mulțumeşti cu suprafețele, ci cauți esența"! Un teolog orthodox, Florensky, spunea că oamenii în iad devin nişte coji. A treia ispită: că dă ştiință. Pomul era bun la gust, frumos la vedere şi dădea ştiință – trufia vieții. Un filosof tâlcuieşte aici, ridiculizând, spunând că Eva a dorit să devină savantă, deoarece roada pomului i-a dat ştiință. Pe Mântuitorul ştiți că L-a suit pe aripa templului şi i-a spus: „Dacă tu eşti Fiul lui Dumnezeu, aruncă-te, fă o minune, arată-ți puterea de a stăpâni totul!". Mântuitorul a răspuns tot cu cuvânt din Scrip-

tură: „Scris este: să nu ispiteşti pe Domnul Dumnezeul tău!”.

Am evocat aceste trei momente, observați, de la începutul zidirii omu-lui, apoi la Hristos, apoi la Apostoli, ca să vedeți unitatea desăvârşită a Scripturii. Întâi acest cuvânt al demonului, această ispită, prin îndoiala care sfâşie, şi, apoi, urmează despărțirea: începutul ateismului sărmanului om, despărțirea de Dumnezeu şi moartea spiritului. Reținem noi oare faptul că Dumnezeu a spus: „Veți muri”. Demonul a spus: „Nu veți muri”. Vine întrebarea: a murit Adam? A murit. Dar cum a murit, când el a mai trăit încă 900 şi ceva de ani? Ce fel de moarte a fost atunci? Şi aici să fim cu atenție şi cu o înțelegere mântuitoare, salvatoare: Adam a murit întâi spiritual. Întâi s-a petrecut moartea sufletului, prin despărțirea de Dumnezeu. Şi când spunem acest lucru, ne răspundem la cele mai grave şi adânci nelămuriri, la o întrebare vitală a omului, şi anume: Cum s-a născut necredința, ateismul?

Scriptura spune că Adam comunica cu Dumnezeu în răcoarea Raiului, în

starea de oferire, de jertfă, de comuniune cu Dumnezeu. Tu primeşti darul vieții. Ori Scriptura spune că înainte de păcat erau oamenii goi şi nu se ruşinau. Prin păcat au cunoscut că sunt goi şi, de ruşine, s-au ascuns. Facem o legătură: Mântuitorul, când a înviat, a lăsat giulgiul în mormânt. Atunci, care era veşmântul Mântuitorului în Înviere? Şi de ce Adam, înainte de cădere, nu cunoştea ruşinea păcatului? Psalmistul spune atât de adânc: „Cel ce te îmbraci cu lumina ca şi cu o haină”. Lumina harică îl făcea să strălucească pe Adam, lumina Învierii strălucea în Hristos. Lipsit de lumină, Adam s-a ascuns de la fața lui Dumnezeu. Dar te poți ascunde?

Un mare psihiatru al veacului nostru, Karl Gustav Jung, a pus să se scrie pe frontonul casei lui la intrare: „Fie că Dumnezeu e chemat, fie că nu e chemat, El e de față”. S-a ascuns Adam, dar nu se putea ascunde, pentru că Dumnezeu era de față şi-l strigă: „Adame, unde eşti?”. Aşa cum te va chema şi pe tine, suflete, de oriunde te vei afla: „Unde eşti?”. „M-am ascuns, Doamne, de la

fața ta, cunoscând că sunt gol”. Era începutul morții, al despărțirii, pe care Iisus îl va exclama pe cruce: „Dumnezeul meu, Dumnezeul meu, pentru ce M-ai părăsit?”.

Deci aici se dezvăluie că Adam, prin păcat, a transformat iubirea, jertfa, în moarte. Starea firească a făpturii, a omului în fața lui Dumnezeu, starea de jertfă a transformat-o în moarte prin păcatul fundamental al mutării după chipul demonului. Să nu uităm şi nu aş vrea să trec peste aceasta cu niciun chip.

În demonul însuşi, cum însă a apărut păcatul? Ce înseamnă cuvântul „Lucifer”? Înseamnă „purtător de lumină” şi eu sunt încredințat că acest fapt este adevărat. În momentul în care el şi-a văzut strălucirea lui şi s-a văzut în strălucire, atunci a căzut în adorare de sine. Adorarea de sine înseamnă a muta centrul din Dumnezeu în tine, ceea ce noi numit egoism, egocentrism, mândrie, orgoliul. În orgoliu nu e simplul păcat, ci e moartea, iar a ieşi din orgoliu înseamnă a ieşi din mormânt.

Sf. Ap. Pavel scrie lui Timotei (I Tim. 3, 6) un text fundamental, ce se referă la

chemarea treptei de episcop: „Cel chemat să devină episcop să nu fie de curând botezat, pentru ca nu cumva, prin trufie, să cadă în osânda diavolului”. Deci dezvăluie Sfântul Apostol Pavel că rădăcina păcatului, „ființa” răului, stă în trufie, adică a muta centrul existenței de la Dumnezeu în tine. Ori sărmanul ateu, sărmanul dictator, nu tocmai aceasta face? Potrivit ispitei demonului, „veți fi ca nişte dumnezei, decizând voi binele şi răul”. De aceea trebuie spus şi mărturisit: între ateism şi dictatură este o legătură de nedesfăcut, pentru că ateul, fără Dumnezeu, s-a rupt din rădăcina obârşiei lui, a definiției lui, şi, atunci, fiecare e lăsat după voia lui, dar nu poate trăi în lume, pentru că e haos, pentru că fiecare vrea să fie în centru. Ori, dacă fiecare vrea să fie el însuşi centru, pe ceilalți îi ține pe post de sateliți. Dar cine vrea să fie satelit? Şi atunci cum să-i uneşti? Apare astfel pumnul de fier al dictatorului, care trebuie, într-un fel, să şi unifice o lume, o țară, o societate, căci altfel e o anarhie, o distrugere. De aceea, repet, între ateism, dictatură şi totalitarism este o unitate

de nedesfăcut şi tragică totodată. Aici am înțeles noi taina aceasta a răului, în primul rând prin mutarea centrului vieții noastre de la Dumnezeu în demoni, în Lucifer şi, apoi, în ispita demonului, îndreptată către om. Aşa apare moartea.

Adam a transformat jertfa, prin păcat, în moarte şi aşa a apărut moartea în lume, pentru ca apoi Hristos, pe cruce, să transforme moartea în jertfă care duce la Înviere. Moartea a fost întâi spirituală. Adam a murit sufleteşte şi, apoi, peste 900 de ani, a murit şi trupeşte. Acest fapt este iarăşi revelator de tainic pentru noi, pentru că dacă moartea a apărut întâi în suflet şi, mai târziu, a apărut şi moartea trupească, atunci şi învierea din păcat, din moarte, trebuie să apară mai întâi în sufletul omului, în conştiința umană, iar Învierea obştească să vină la sfârşit. Când noi am omorât păcatul în sufletul, în conştiința noastră, am învins atunci răul, am învins moartea însăşi. Mântuitorul, aşa cum ne dezvăluie Evanghelia, a învins păcatul şi moartea şi prin cuvânt.

Zice Mântuitorul, în Evanghelia după Ioan: „Adevăr, adevăr spun vouă: cel

ce ascultă cuvintele Mele şi crede în Cel ce M-a trimis pe Mine are viață veşnică – nu zice o va avea, ci o are, de aici are viață veşnică – şi la Judecată nu va veni, ci s-a mutat din moarte la viață”. A asculta cuvântul Lui, a crede în cele propovăduite de El, înseamnă a ne deschide spiritual, aşa încât viața lui Hristos să se reverse în noi. Şi atunci tu ai viață – viață veşnică! Surorii lui Lazăr, Marta, care a mers cu Mântuitorul la mormântul fratelui ei, i-a spus Acesta: „Eu sunt învierea. Cel ce crede în Mine, chiar dacă va muri, va trăi”. Se referea la Lazăr, care murise, şi adaugă mai clar şi mai direct: „Oricine trăieşte şi crede în Mine nu va muri în veac. Crezi tu aceasta?”. Cuvântul este uluitor. El răspunde întocmai la faptul că moartea este întâi spirituală şi, apoi, fizică. Ori moartea spirituală înseamnă să ai conştiință de ea şi aici delimitează şi distinge jertfa de moarte.

Iosif, cel ce a fost vândut prin pizmuirile fraților lui, care au vrut să-l şi ucidă, dar apoi s-au îndurat datorită lui Ruben, cel mai mare dintre ei, l-au vândut unor negustori egipteni, care mai apoi

l-au vândut lui Putifar. Iar soția acestuia, pătimaşă fiind, l-a ispitit pe Iosif ca să păcătuiască cu ea, dar Iosif s-a împotrivit. Atunci a venit soțul acesteia acasă, iar Iosif s-a smuls din brațele femeii şi i-a rămas haina, iar ea l-a acuzat pe el. Aşa a intrat în temniță. Acolo a descoperit nişte vise celor doi osândiți: pivnicerul şi pitarul. Pivnicerul i-a descoperit lui Faraon că este cineva care descoperă visele şi aşa a ajuns Iosif demnitarul lui Faraon. Aşa au fost salvați frații lui şi, după ce a murit tatăl – atunci era legea talionului – s-au dus la Iosif, că era demnitar pe atunci, şi, smeriți, au zis: „Iată că tata a lăsat cu limbă de moarte să nu-ți răzbuni păcatul nostru”. Şi a plâns Iosif, spune Scriptura, şi, apoi, le-a zis: „Ați crezut că eu mă răzbun în locul lui Dumnezeu? Voi mi-ați vrut mie relele, dar Dumnezeu a întors răul vostru în bine”. Cuvânt de o adâncime negrăită, care ne spune că niciodată ultimul cuvânt în esență nu-l are răul, ci binele. Dumnezeu a îngăduit răul în virtutea libertății, a libertății care a devenit bolnavă la om. Dar niciodată răul nu va fi stăpân în creație. Dumnezeu poate să scoată

chiar din rău binele, aşa cum a scos din osândirea pe cruce, Învierea. Şi, apoi, Iosif a mai spus: „a întors răul vostru în bine ca să salveze un neam întreg”.

Aşa Dumnezeu şi în moarte descoperă o salvare, ca răutatea să nu devină nemuritoare. De aceea a îngăduit Dumnezeu moartea, ca o dată cu moartea să moară şi răul. Dar aici, iarăşi, apare o întrebare chinuitoare: dacă rostul acestei opere a diavolului este moartea, iar Dumnezeu întoarce, răstoarnă gândul diavolului şi face din moarte un instrument al distrugerii răului, pentru că în moarte moare şi răul; moare răul pentru totdeauna? Aceasta-i întrebarea. Din nefericire nu moare. Înseamnă că păcatul se ține de noi. Atunci care e înțelesul? Moartea trebuie negreşit să însemne moartea răului, moartea păcatului.

Dumnezeu a prevăzut răul, a prevăzut şi moartea, dar a îngăduit-o pentru ca răutatea să nu rămână nemuritoare. Şi dacă în moartea fizică răul nu dispare, ci poți să ajungi cu el în iad, căci altfel n-ar mai fi iad dacă răul n-ar mai exista, înseamnă că moartea trebuie trăită

altfel. Aici e diferența între jertfă şi moarte. Jertfa nu e moarte. Mântuitorul a mers la jertfă de bunăvoie. Jertfa e liberă, însă moartea nu este liberă, că nimeni nu o doreşte. Jertfa e conştientă, moartea este inconştientă, e pierderea conştiinței, cel puțin pentru o vreme.

Am o carte, scrisă de Elisabeth Kubler Ross; doamna aceasta trăieşte în SUA şi timp de peste 40 de ani s-a ocupat cu aducerea la viață a oamenilor din moarte clinică. În această carte ea numeşte moartea un nou soare. În relație cu spiritul, moartea fizică nu e nici liberă, nici conştientă, iar jertfa e liberă, e conştientă, jertfa e profetică. Moartea fizică nu-i profetică, profeția este mormântul. Jertfa este vizionară: ea vede dincolo un rost care naşte libertate, salvare a unui neam, a urmaşilor săi. Moartea nu e vizionară, ci e întuneric. Şi care este acea moarte care ne poate salva? Este moartea păcatului. Uciderea cu voia a păcatului, cu conştiință în libertatea ta deplină a conştiinței în adevăr, în Hristos: ceea ce săvârşeşte creştinul prin Taina Sfântului Botez.

Apostolul Pavel a desluşit atât de adânc Taina Sfântului Botez – Botezul, aşa cum îl săvârşim noi, ortodocşii, prin afundare, pentru că însuşi cuvântul grecesc „baptiso” aceasta înseamnă: a afunda. Şi spune Sfântul Apostol Pavel, în Scrisoarea către Romani: „Au nu ştiţi? Câţi în Iisus Hristos ne-am botezat, întru moartea Lui ne-am botezat şi ne-am îngropat cu El, în moarte, prin Botez. Căci precum Hristos a înviat din morţi, prin slava Tatălui, aşa să umblăm şi noi întru înnoirea vieţii!”.

Botezul aceasta înseamnă – moartea păcatului, şi ştiţi că Taina Spovedaniei e o continuare a Tainei Botezului, despre care Sfântul Ioan Scărarul spune că: „lacrimile căinţei spală ca apa Botezului”. Iar Sfântul Isaac Sirul spune: „Curat, feciorelnic este nu numai cel care şi-a păstrat curăţia, ci şi cel care, prin lacrimi, şi-a spălat păcatele şi a dobândit iarăşi curăţia cea dintâi”. Atunci Botezul, în care este înrădăcinată viaţa cea nouă, şi în care, prin afundarea în apă, după cum spune Sfântul Apostol Pavel, „ne-am şi înmormântat, ca să

înviem împreună cu Hristos" este completat prin Taina Mirungerii, când se pecetluiesc toate încheieturile cu „pecetea darului Duhului Sfânt". Ce înseamnă aceasta? Că sunt pecetluite toate simțurile şi încheieturile, ca să dobândeşti atunci, odată cu simțirea firească a ochilor trupeşti şi a auzului trupesc, şi simțirea duhovnicească. Să vezi duhovniceşte, să auzi duhovniceşte, să pipăi duhovniceşte, prin primirea Sfintei Împărtăşanii, să simți că buzele tale pipăie Trup dumnezeiesc, mireasma, mirul dumnezeiesc – cum spun Sfinții Părinți când disting între răul miros al păcatului şi buna mireasmă duhovnicească. Acesta-i Taina Mirului!

Trebuie să crească în noi sensibilitatea, simțirea duhovnicească, simțirea înțelegătoare, simțirea învățătoare în tainele dumnezeieşti, în auz dumnezeiesc, în vedere şi-n simțire. Sfântul Ioan Scărarul spunea: „Nesimțirea sufletului este moartea sufletului înainte de moartea trupului".

Ne întrebăm: sărmanii atei, sărmanii necredincioşi, ce temei au ei pentru ne-

credința lor? Cugetați! Nu e vorba de știință. De la începutul veacului știința s-a îndreptat către Dumnezeu. Atunci care este argumentul sărmanilor necredincioși? Singurul argument este moartea sufletului lor, e nesimțirea duhovnicească, e incapacitatea sau pierderea sensibilității spirituale. Ati auzit de Darwin. Acesta, către bătrânețe, a primit o scrisoare de la o doamnă din nordul Angliei. Iar în acea scrisoare doamna respectivă a spus: „Ne vorbiți despre toate viețuitoarele pământului: despre pești, reptile, păsări, animale de tot felul, dar despre suflet nu ne-ați spus nimic. Nu ne-ați spus nimic nici despre Dumnezeu, nici despre credință. Spuneți-ne ceva!". El avea un prieten, diacon la catedrala din Londra, pe care îl întreba mereu dacă în toate legile lui nu contrazice cumva credința? Avea acest chin lăuntric. Și i-a răspuns doamnei: „În copilăria mea și eu mergeam la biserică. Mărturiseam și eu, ca la vârsta aceea, credința. Dar a venit vremea adolescenței, a tinereții, când m-a cucerit știința și am cercetat, am scris și mi-am dat seama

acum, la bătrânețe, că s-a atrofiat în mine simțirea divinului”. Aceasta este tragedia: atrofierea simțirii duhovniceşti. Această simțire duhovnicească, ce trebuie să crească în noi ca dintr-o rădăcină – Taina Mirului, trebuie să ne situeze pe noi în starea aceasta de simțire duhovnicească şi de răstignire, precum spune tot în cadrul Tainei Botezului: „trupul să slujească sufletului spre unirea cu Hristos”.

De ce se săvârşeşte tunderea de păr, la Botez, în semnul Crucii? Spun Sfinții Părinți: „Precum răsar firele de păr din cap, răsar gândurile din minte”. Şi, atunci, jertfeşti în chipul Crucii firele de păr, ca un simbol, în înțelesul ca gândurile tale toate să fie jertfite, închinate lui Dumnezeu. Gândirea ta trebuie să fie o ofrandă adusă lui Dumnezeu, după cum a spus Sfântul Apostol Pavel: „Noi, robind gândul nostru, îl robim lui Hristos”. Făptura umană este chemată să crească în această simțire duhovnicească.

Să mai citez, în acest context, şi versurile unui poet englez:

„Până ce ochiul nu ia foc, Dumnezeu nu poate fi văzut.

Până ce urechea nu ia foc, Dumnezeu nu poate fi auzit,

Până ce inima nu ia foc, Dumnezeu nu poate fi iubit,

Până ce mintea nu ia foc, Dumnezeu nu poate fi cunoscut,

Până ce limba nu ia foc, Dumnezeu nu poate fi rostit şi propovăduit”.

Ce este acest foc? Spune Mântuitorul: „Foc am venit să arunc pe pământ şi nu vreau decât să ardă”, adică focul Duhului Sfânt, Care înflăcărează făptura, El, care ne însufleţeşte în iubirea noastră şi-n înţelegerea noastră a lui Hristos. De această simţire duhovnicească trebuie să avem grijă aşa cum purtau grijă cei din vechime de focul sacru. Gândiţi-vă la focul sacru, fie de la Roma, fie din alte părţi, chiar din lumea păgână, care era un simbol, o prefigurare, tot la fel, a Duhului Sfânt.

Moartea păcatului, moartea conştientă, Botezul, Mirungerea, Împărtăşania, unirea cu Hristos în Trup şi Sânge, sfintele virtuţi – credinţa, nădejdea, dragostea, rugăciunea, postul, prin care sunt izgoniţi demonii, duhurile rele – toată viaţa de asceză a creştinului, toate,

împreună, trebuie să alcătuiască această lucrare sfântă, a uciderii răului din noi. Şi cel mai mare dintre toate este orgoliul, trufia. Toţi suntem muşcaţi de ea, fiecare dintre noi. Încep cu mine şi zic: „Doamne, atunci când, într-o clipă, cumva, se arată acest demon, nu ţi-e silă Ţie de mine? Că trebuie să mă gândesc la cuvintele Tale: «am văzut pe satana, ca un fulger, căzând din cer»".

„Cel mândru – spune Sfântul Ioan Scărarul – nu mai are nevoie de demoni pentru a pieri, pentru că el şi-a devenit luişi demon", iar Sfântul Andrei Criteanul spune: „Eu însumi idol m-am făcut". Şi în starea de egoism, de egocentrism, pe care trebuie să o răstignim, în starea aceasta nu cazi din braţele lui Dumnezeu, dar eşti îngropat în tine însuţi, eul tău devine mormânt. M-au întrebat o dată nişte studenţi: „Părinte, dacă Dumnezeu e pretutindeni, unde mai poate fi iadul? Cum e cu putinţă iadul?". Am stat o clipă, am reflectat şi am înţeles atunci: trupeşte, fiecare ne aflăm unul lângă altul sau la distanţă, dar, spiritual, eu pot să fiu lângă tine şi tu lângă mine şi eu să nu fiu cu tine şi tu să nu fii

cu mine. În aceeaşi clipă eu pot să fiu cu gândul în altă parte – aici e şi distincţia între spirit şi materie, între suflet şi trup: cu trupul sunt aici, dar cu spiritul, cu gândirea, cu iubirea mea cine ştie unde pot să fiu în clipa aceasta. Deci spiritul, gândirea şi iubirea cutreieră şi cuprind lumea; cu trupul sunt în lume, cu spiritul eu cuprind lumea în mine. Cu trupul, până la 20 de ani creşti. Mai târziu, cel mult te mai dezvolţi pe orizontală – ceea ce nu prea e de dorit –, dar spiritual creşti neîncetat. Şi te minunezi mereu cum se deplasează necontenit hotarele gândirii. Bietele vase sanguine pot plesni şi de atâtea ori când simt câte o durere, după multă concentrare, îmi dau seama că trupul se luptă; dar sărmanul călăreşte o mârţoagă – bietul trup.

Un savant spunea că dacă până acum câteva decenii, noi, din pricina materialismului, spuneam că gândirea este produsul creierului, astăzi însă trebuie să mărturisim că fenomenul interior al conştiinţei este cauza creierului, că spiritul stă la baza materiei şi nu invers. Atunci spiritul trebuie să învie

întâi. Toate aceste taine ale ascezei, ale credinței, nădejdii şi dragostei, ale postului şi rugăciunii, ale gustării din cuvântul dumnezeiesc, sunt rezumate de cele patru lucrări ale pravilei creştine, aşa cum le găsim în cartea Faptele Apostolilor, unde se spune că cei dintâi creştini „stăruiau în învățătura Apostolilor – care a însemnat pentru noi, apoi, Noul Testament – rugăciune, citirea cuvântului dumnezeiesc, Liturghie şi legătura divină cu lumea”.

Ce înseamnă legătură divină? Zice Eminescu undeva: „Şi te priveam cu ochi păgâni şi plini de suferințe”. Ori a avea legătură divină cu lumea înseamnă că trebuie să-l priveşti pe om cu ochi divini, nu cu ochi păgâni. Zice Sfântul Grigorie de Nyssa: „Slava ochilor este aceea ca ochii tăi să fie la fel ca ochii porumbelului, ochii Duhului Sfânt”. Să-i priveşti pe oameni cu ochii Duhului Sfânt, cu ochii lui Hristos, să-i ierți cu iertarea Lui, să-i rabzi cu răbdarea Lui! Să ierți pe om, nu răul din el, căci zic Părinții: „Iubeşte pe păcătos, dar urăşte păcatele lui”! Să-l iubeşti cu iubire divină!

Se cuvine acordată mai multă atenție acestor patru daruri dumnezeiești, dintre care primul este rugăciunea, urmat apoi de „gustarea" Scripturii – în acea stare că citești și-L auzi pe Dumnezeu, așa cum profeții se adresau lui Dumnezeu: „Vorbește, Doamne! Robul tău ascultă!". Când citești Noul Testament așa ar fi bine să începi: „Doamne, vorbește Tu, căci robul tău ascultă!". Să simți că asculți cuvântul lui Dumnezeu, așa cum zice undeva: „Toți doctorii să tacă! Vorbește-mi numai tu, Doamne!".

Îndată ce un bătrân a simțit că i-a mai rămas puțin de trăit și vreun viciu a mai rămas în el și trebuie extirpat, dacă descoperă un obstacol care-i închide calea, el trebuie să caute să-l împingă, să-l înlăture, pentru ca toate relele să moară înaintea lui. Lupta cu păcatul trebuie terminată mai înainte de sfârșitul vieții pământești, în așa fel încât nu noi, ci păcatele, relele să sucombe. Relele să moară în noi, așa cum și sfârșitul lumii, de care vă spuneam, e sfârșitul răului. E o învățătură adâncă în Scriptură cu privire la aceasta, dar

ceea ce m-a şocat în chip deosebit şi la care solicit pe oamenii de cultură să reflecteze mai mult, sunt şi cuvintele lui Eminescu:

„Nu credeam să-nvăț a muri vreodată;
Pururi tânar, înfăşurat în manta-mi,
Ochii mei ′nălțam visatori la steaua
Singurătății.

Când, deodată, tu răsărişi în calea-mi,
Suferință, tu, dureros de dulce...
Până-n fund băui voluptatea morții
Neîndurătoare.

Jalnic ard de viu, chinuit ca Nessus,
Ori ca Hercul înveninat de haina-i;
Focul meu a-l stinge nu pot cu toate
Apele mării.

De-al meu propriu vis, mistuit mă vaet,
Pe-al meu propriu rug mă topesc în flăcări...
Pot să mai re-nviu luminos din el, ca
Pasărea Phoenix?

Piară-mi ochii turburători din cale,
Vino iar în sân, nepăsare tristă;
Ca să pot muri liniştit, pe mine
Mie redă-mă!”.

Mie redă-mă, destinului meu, chemării mele, vasului acestuia, care poartă în el Duhul Sfânt al nemuririi. Dar odată cu acest text v-aş ruga mai adânc să reflectăm la sfârşitul Scrisorii I, scrisă de acelaşi autor:

„Mii pustiuri scânteiază sub lumina ta, fecioară,
Şi câți codri-ascund în umbră strălucire de izvoară!
Peste câte mii de valuri stăpânirea ta străbate,
Când pluteşti pe mişcătoarea mărilor singurătate,
Şi pe toți ce-n astă lume sunt supuşi puterii sorții
Deopotrivă-i stăpâneşte raza ta şi geniul morții!”.

Aş ruga pe literați să cerceteze în literatura mondială dacă se găseşte undeva această sintagmă, această expresie: „geniul morții”. După judecata

mea, şi fiind preocupat de zeci de ani de misterul jertfei, de misterul morţii trăit ca jertfă, m-a marcat expresia „geniul morţii”, „genialitatea morţii”. Mai toţi scriitorii au blestemat moartea şi au socotit-o ca un act înspăimântător. Numai Eminescu, după judecata mea, a rostit acest cuvânt: „geniu”. A descoperit geniul în moarte în mod conştient. Înalt Preasfinţitul Antonie mi-a arătat un tablou al lui Titu Maiorescu, iar pe verso era scris aşa: „11 iunie 1889. Eminescu invitat la mine la masă. E mai abătut ca niciodată. Dar vrea să devină călugăr şi totuşi să rămână în Bucureşti”.

Noi ştim ce înseamnă a fi călugăr. Înseamnă cele trei voturi: votul sărăciei, al castităţii şi cel al ascultării. Primind tunderea în monahism, săvârşeşti un act unic, răstignit cu faţa la pământ, cu mâinile întinse în chipul Crucii. Eminescu dorea ca, după săvârşirea din viaţă, să fie înmormântat pe malul mării şi să fie lângă o mănăstire, ca să audă sufletul lui cântecul maicilor: „Lumină lină” şi „Învierea lui Hristos”.

Într-un mic eseu de-al meu propuneam ca din țărâna lui sau din osemintele lui, o parte să fie duse la Techirghiol, pe malul mării, acolo unde avem un schit, cum a dorit el să fie. Atunci înțelegem că geniile mari se înalță până la sfințenie şi primesc atunci răstignirea răului din ei – o arvună a Învierii. Atunci am înțeles noi cum poate fi moartea biruită, că moartea înseamnă nu cea fizică, ci moartea răului, că fiecare poate dobândi atunci o arvună a Învierii.

Nici acest om chinuit, Nietzsche, care nu e adevărat că ar fi fost necredincios, într-unul dintre suspinele lui, spune: „O, Tu, cel dindărătul norilor, pâraiele mele de lacrimi către Tine îşi iau cursul lor. Durerea mea cea de apoi, suspinul meu şi nădejdea mea!”. Şi el mai spune: „Învierea aş vrea să o văd strălucind pe fețele creştinilor aievea. Să-i văd luminați de înviere!”.

Da, dacă ai învins moartea prin moartea păcatului – şi toată asceza creştină acest scop îl are, şi postul, şi privegherea, şi rugăciunea au scopul de a ucide ceea ce ne-a ucis, de-a omorî ceea ce ne-a

omorât pe noi, adică păcatul – vom fi luminați de Înviere. Acesta este scopul întregii asceze. Nu e vorba numai de un act trupesc. Trupul este doar un instrument care e chemat să redevină biserică a Dumnezeului celui viu. Hristos, prin Schimbarea la Față, a descoperit tot acelaşi fapt, şi anume moartea răului, răstignirea răului, ca o arvună a Învierii.

Mântuitorul i-a întrebat pe ucenicii Săi: „Cine zic oamenii că sunt Eu?”, aceştia au răspuns: „Unii spun că eşti Ieremia, alții Ilie, alții vreunul dintre prooroci”. „Dar voi cine credeți că sunt”? Iar Petru i-a răspuns: „Tu eşti Hristosul, Fiul lui Dumnezeu Celui Viu”. Iar Iisus a zis: „Ferice de tine, Simone! Că nu carne şi sânge ți-a descoperit ție aceasta, ci Tatăl, Care este în ceruri”.

Aceluiaşi Apostol, Mântuitorul îi spune:„ Tu eşti Petru şi pe această piatră – pe piatra mărturisirii tale – voi zidi Biserica Mea şi porțile iadului nu o vor birui”. Simon Petru I-a răspuns: „Porțile iadului nu vor birui; adâncul din noi nu poate fi biruit”. Nicio moarte demonică nu poate ucide şi nici Biserica

nu poate ucide. Şi după ce a mărturisit Petru şi Mântuitorul a confirmat mărturia lui, le-a spus Hristos ucenicilor: „Iată, Fiul Omului va fi dat în mâinile păcătoşilor, care-L vor batjocori, lovi, scuipa, răstigni, omorî, dar a treia zi va învia”. Aceasta a fost prima vestire a Patimilor şi Petru L-a luat deoparte pe Mântuitorul şi a spus: „Doamne, să nu Ți se întâmple una ca aceasta!”. Şi Iisus îi răspunde: „Mergi înapoia mea, satano! Sminteală Îmi eşti; că nu cugeți cele ale lui Dumnezeu, ci cele ale oamenilor”. Adică te faci vrăjmaş tainei Crucii, iconomiei divine. Şi pentru că l-a văzut pe Petru în derută şi pe Apostoli, atunci i-a luat pe cei trei – Petru, Iacob şi Ioan – şi s-a suit pe Muntele Taborului, unde S-a schimbat la Față. Schimbându-se la Față, „Fața Lui strălucea ca soarele”, veşmintele lui deveniseră albe cum niciun înălbitor nu ar fi fost în stare să le albească, aşa cum spune Sfântul Marcu. Şi completează Sfântul Evanghelist Luca, spunând că Moise şi Ilie vorbeau împreună cu Iisus despre sfârşitul Lui în Ierusalim, deci despre cruce, iar glasul Tatălui s-a auzit: „Acesta este Fiul Meu cel Viu, pe

Acesta să-L ascultaţi!". Şi cei trei – Petru, Iacob şi Ioan - au zis: „Bine ne este nouă aici. Să facem trei colibe: una ţie, una lui Moise şi una lui Ilie!", vrând să înveşnicească acea clipă care concentra în ea eternitatea şi viaţa. Ei, sărmanii, voiau să o înveşnicească pentru ei, în timp ce la poalele muntelui tatăl unui copil Îl aştepta pe Iisus să-l vindece pe acesta, pentru că era lunatic.

Vorbea Iisus cu Moise şi Ilie despre sfârşitul din Ierusalim, despre cruce şi atunci faţa lui a strălucit ca soarele. Aceasta era o arvună a învierii. Iisus le-a spus ucenicilor: „Voi vă gândiţi acum numai la răstignirea şi moartea Mea, dar dincolo de ea este Învierea. Şi, iată, acum Eu am acceptat a-Mi primi crucea", căci vorbea cu Moise şi despre cruce, despre sfârşitul în Ierusalim, şi, atunci, Tatăl, în Duhul Sfânt, a făcut să strălucească în Hristos Învierea. Schimbarea la Faţă e o arvună a Învierii, de aceea e sărbătoare mai ales a monahilor, pe vârfuri de munte, care răstignesc în ei răul, iau Crucea şi pregustă Învierea. Ajung la chinurile crucii şi pregustarea

învierii. Iertați, „dar din prisosul inimii vorbește gura", cum spune Mântuitorul!

Cum a trăit Iisus acest moment al Crucii? Tocmai în Taina Jertfei, a iubirii divine. De aceea a învins moartea: pentru noi, pentru că vedeți că moartea este pentru Hristos, dacă vreți, o minune, ceva neobişnuit. În Hristos nu Învierea este minunea, în Hristos moartea e minunea. Hristos e Fiul lui Dumnezeu, iar Dumnezeu nu poate să moară, şi dacă moartea este plata păcatului, Hristos, fiind fără de păcat, nu avea în El sămânța morții. Deci din partea Dumnezeirii moartea a părut ca ceva nou în Fiul lui Dumnezeu, devenit om. O minune pentru Dumnezeu, dacă vreți, iar din partea noastră minunea este Învierea. Hristos a luat moartea pentru noi şi aceasta ne va ajuta să înțelegem şi altă taină din momentul Crucii, care ne uluieşte: Iisus, pe cruce, trăieşte starea de jertfă în ofranda supremă. Toată viața lui Iisus este o jertfă, pentru că toată viața Lui este întruparea iubirii. Pentru noi a făcut totul, nu pentru el.

Cuvintele Lui de pe cruce: „Părinte, iartă-i, că nu ştiu ce fac!", ne arată că în

niciun fel nu se gândeşte la El, ci la răstignitori. Al doilea cuvânt îl rosteşte privind la Maica Sa şi la ucenicul iubit, Ioan, căruia-i spune: „Iată mama ta!”, iar Mamei Sale: „Femeie, iată fiul tău!”.

Al treilea cuvânt e rostit când unul dintre cei doi tâlhari, răstigniți de o parte şi de alta a Mântuitorului, Îl huleşte pe Hristos, celălalt osândindu-l pe primul prin vorbele: „Au nu te temi tu, pentru că noi pentru păcatele noastre suntem osândiți, dar Dreptul acesta nici un rău nu a făcut”. Deci el îşi mărturiseşte păcatele. Şi-n mărturisirea lui se roagă: „Pomeneşte-mă, Doamne, când vei veni întru Împărăția Ta!”. Şi Iisus îi răspunde: „Adevărat îți zic ție: astăzi vei fi cu Mine în Rai!”. Rețineți cuvântul „pomeneşte-mă”! De ce rostim noi acest cuvânt la cei adormiți? „Veşnică pomenire”. De aici vine, de la cuvântul psalmistului: „întru pomenire veşnică va fi dreptul”. Şi se clatină coliva, precum ştiți, ca semn al clătinării mormântului la Învierea Domnului şi ca un fel de legănare, pentru că bobul din coliva de grâu închipuie trupul celui adormit.

Mântuitorul spusese înainte de jertfa Lui: „Grăuntele de grău, căzând pe pământ, dacă nu moare, rămâne singur, dar dacă moare, aduce roade”. Deci dacă moare rodeşte! Şi cum rodeşte bobul de grâu? Rodeşte, nu trece în nefiinţă! Mormântul bobului de grâu e brazda, dar brazda nu-i mormânt, brazda e moartea de Paşte a bobului de grâu, pentru că bobul de grâu nu moare, ci se jertfeşte. Din carnea lui se naşte spicul cel nou, cu o viaţă îmbelşugată. Parcă ar fi Pilda talanţilor: „Bobule de grâu, «peste puţine te-am pus credincios, peste multe te voi pune». Căci din tine vor răsări zece, douăzeci sau treizeci de boabe, «intră întru bucuria Domnului tău!»”. Şi, atunci, bobul de grâu din colivă închipuie trupul celui adormit. Gândiţi-vă la Sfântul Apostol Pavel, care, vorbind despre Înviere, spune: „Se seamănă trup firesc şi înviază trup duhovnicesc”. Vedeţi, nu se zice „se îngroapă”, ci „se seamănă”, deci sămânţa vieţii şi atunci bobul de grâu, coliva, se clatină, închipuind trupul lui. Ştiţi cum este înfăţişat chipul celui adormit? În chipul

unui copil. Îl ia îngerul, pentru că el trece dincolo, pe celălalt tărâm, şi atunci se clatină coliva. Cum legeni copilul şi cânți cântecul de leagăn, aşa se cântă: „Veşnică pomenire”.

Al patrulea cuvânt al Mântuitorului, rostit pe cruce, este cel mai chinuitor: „Dumnezeul meu, Dumnezeul meu, pentru ce M-ai părăsit?”. Ce e moartea? E despărțire. Iisus atunci a trăit moartea, moartea noastră! Dacă nu ar fi luat şi moartea, adică părăsirea de Dumnezeu, n-am fi fost mântuiți. Pentru că, aşa cum spun Părinții, „ceea ce nu e luat, nu e mântuit”. S-a despărțit El de viață, de Dumnezeire? Mai e un amănunt aici: pretutindeni în Evanghelie Mântuitorul se adresează lui Dumnezeu prin apelativul „Tată”. Ba, mai mult, în două locuri din Noul Testament, în Evanghelia după Marcu şi în Rugăciunea din grădina Ghetsimani, Mântuitorul rosteşte: „Avva”, adică „Părinte”. „Avva” este cuvântul în aramaică prin care Hristos s-a adresat Părintelui ceresc, iar Sfântul Apostol Pavel spune: „Pentru că n-ați primit iarăşi un duh al robiei spre temere, ci ați primit Duhul înfierii, prin care strigăm: Avva

Părinte! Duhul însuşi mărturiseşte împreună cu duhul nostru că suntem fii ai lui Dumnezeu.”

Ce reprezintă acest „Avva”?

Cercetătorii care au trăit în locuri sfinte – şi-l pomenim întâi pe Ioachim Ieremia, un mare exeget –, cercetând cărţile de rugăciune ale evreilor din vremea aceea, a petrecerii Mântuitorului în trup, n-au găsit nicăieri, în rugăciunile adresate lui Dumnezeu, această invocare. Nici nu îndrăzneau evreii să-l numească pe Dumnezeu, de aceea, în Evanghelia după Matei, nu găsim termenul de „Împărăţie a lui Dumnezeu”, ci „Împărăţia cerurilor”. Această Evanghelie este adresată tocmai evreilor. Atunci de unde rostirea acestui cuvânt în Evanghelie, în gura Mântuitorului? Şi ce au descoperit? Au descoperit că în limba aramaică, limba în care a vorbit Mântuitorul, cuvântul „Avva” reprezenta vorbele cu care copilaşul, când începe să vorbească, îşi numea părinţii, cum, bunăoară, la noi, spune „ma-ma”, „ta-ta”. Deci este apelativul prin care copilaşul îi comunică, îi vorbeşte tatălui: „avva”. Atunci descoperirea este iarăşi

uluitoare: cine ar fi îndrăznit să se adreseze lui Dumnezeu prin acest cuvânt, cel mai intim, cel mai de comuniune, între copil şi părinte, decât numai Acela care avea conştiinţa că e Fiul Tatălui ceresc. Şi permanent numai aşa se adresa şi numai o singură dată, pe cruce, nu se adresează Tatălui cu „Avva”, ci spunându-i „Dumnezeul Meu”. E cuvântul spontan al Mântuitorului? Nu. E cuvântul din Psalmul 21. După aceea, primind oţet şi fiere de pe vârful suliţei întinsă de soldaţi, a rostit ultimele Sale cuvinte de pe cruce: „Săvârşitu-s-a”, adică „s-a împlinit” şi: „Părinte, în mâinile Tale încredinţez duhul Meu!”. Şi, cum va spune Sfântul Apostol Petru: „Mort S-a făcut cu trupul, dar viu S-a făcut în Duhul Sfânt”.

După cum profeţise El însuşi, Mântuitorul, după ce a fost răstignit şi omorât, a treia zi a înviat. Şi în dimineaţa aceea, a Învierii, S-a arătat Maicii Domnului, Mariei Magdalena, mironosiţelor, întâmpinându-le cu îndemnul: „Bucuraţi-vă!”. S-a arătat lui Luca şi lui Cleopa pe drumul spre Emaus. S-a arătat ucenicilor, fără Toma, intrând la ei prin uşile încuiate

şi, suflând, le-a zis: „Luaţi Duh Sfânt; cărora le veţi ierta păcatele, iertate vor fi, iar celor ce le veţi ţine, ţinute vor fi”. Aşa cum în faţa lui Adam a suflat suflare divină de viaţă, şi păcatul a adus apoi moartea, despărţirea, acum suflă în faţa Apostolilor şi desfiinţează păcatul, care desparte de Dumnezeu şi care aduce moartea. Şi Toma nu era cu ei şi când i-au spus ucenicii lui Toma: „Toma, am văzut pe Domnul înviat!”, el a spus: „Până nu voi vedea semnul cuielor în mâinile Lui, şi de nu voi pune degetul meu în semnul cuielor, de nu voi pune mâna mea în coasta Lui, nu voi crede”.

Şi au trecut opt zile şi iar s-a arătat Hristos, fiind acum şi Toma laolaltă cu ucenicii. A intrat Iisus prin uşile încuiate, a stat în mijlocul lor şi le-a zis: „Pace vouă!”. Apoi i-a spus lui Toma: „Adu-ţi degetele încoace şi vezi mâinile Mele, adu-ţi mâna ta şi-o pune în coasta Mea, şi nu fi necredincios, ci credincios”. Nu ştim dacă Toma a mai atins rănile lui, dar noi trebuie să ştim că Hristos cel înviat poartă semnele crucii. Crucea unită cu Învierea pe veci, căci ştim că Toma a exclamat: „Domnul meu şi Dumnezeul

meu!”. Ce înseamnă aceasta? „Domnul” era numele lui Mesia, Hristosul pe care-l aşteptau evreii. Zis-a Domnul către David: „Şezi de-a dreapta mea, până ce voi pune pe vrăjmaşii Mei aşternut picioarelor Tale”. Ori Toma, acum, îl invocă: „Domnul meu”, adică Mesia, Care este Fiul lui Dumnezeu.

Pe Toma să nu-l socotim necredincios, ci, mai degrabă, proniator, dar Toma, când a spus: „De nu voi pune mâna mea în coasta Lui nu voi crede”, era cu credința în Vechiul Testament. În Vechiul Testament Dumnezeu este mai presus de ceruri, nu se putea crede că Dumnezeu poate să Se facă om. El, care-L urmase pe Iisus până la cruce, ştia că Hristos a fost răstignit. „Şi voi spuneți că e viu?”. Dacă a înviat, atunci e Dumnezeu. Dar cum Dumnezeu, mai presus de ceruri, pe pământ? Asta nu e de crezut. Vechiul Testament nu poate să dea o asemenea credință. El trăia în Vechiul Testament încă. El l-a văzut deodată pe Cel răstignit şi pe Cel înviat, deci şi pe Domnul şi pe Dumnezeu. Şi, acum, Toma a trecut din Vechiul Testament în Noul

Testament. Şi trecerea lui în Noul Testament, la Hristos cel Înviat, ne descoperă aici mulţime de taine.

Învierea nu este readucerea la viaţă a unui om din moartea lui, ci o realitate nouă în existenţă, care pune începutul unui cer nou şi-a unui pământ nou. E înnoirea lumii, începută cu înnoirea prin Hristos a Dumnezeu-omului. Şi în acest univers nou, în care Iisus intră prin uşile încuiate la ucenicii Săi, în care Maria Magdalena nu-L recunoaşte pentru că era altul chipul Lui, era în trup. Dar când Maria Magdalena, strigată pe nume: „Marie!" îi recunoaşte atunci glasul şi cade la picioarele Lui să-L cuprindă, Iisus îi spune: „Nu te atinge de Mine, că încă nu M-am suit la Tatăl!". Ei îi spune: „Nu mă atinge", iar ucenicilor le spune: „Pipăiţi-Mă şi Mă vedeţi! Mă voi sui la Dumnezeul Meu şi Dumnezeul vostru şi voi trimite Duhul Sfânt, ca El să sădească simţirile duhovniceşti". Iar ucenicilor, care credeau, cumva, că e vorba doar de o nemurire a sufletului le spune că nu e numai duh, ci şi trup, cu care El a fost răstignit pe cruce.

El este plinătatea Duhului. „Duhul carne şi oase nu are, precum Mă vedeţi pe Mine. Pipăiţi-mă şi Mă vedeţi!” le-a spus şi a şi mâncat cu ei. Învierea este starea noastră viitoare. E viitorul lumii, viitorul creaţiei; viaţa întreagă merge spre Înviere. În Înviere noi avem deja arvuna veacului viitor, arvuna Împărăţiei lui Dumnezeu. Spune Sfântul Grigorie Palama: „Dacă aici, în trup, abia ghicim sufletul în trup, iar unii mor de tot, numai trupul fiind de ei şi dumnezeul lor fiind pântecele – toată ziua numai la asta gândesc –, în veacul viitor abia vom ghici trupul din suflet, adică atât de înduhovniciţi de plinătate vom fi, atât de răspândit va fi duhul învierii peste trup, încât trupul va deveni duhovnicesc, nemuritor, nestricăcios. Aşa arăta Hristos şi aşa vor arăta toţi drepţii la înviere”.

Sfântul Simeon Noul Teolog, care a primit o asemenea arvună a Învierii, în rugăciunea lui fiind, deodată s-a umplut chilia de lumină şi tot trupul lui a început să strălucească, şi a auzit un glas: „Aşa vor fi drepţii la Înviere”, adică vor străluci ca soarele în Împărăţie. Şi atunci

s-a gândit: „Oare eu mă voi întoarce în starea de dinainte?” Şi în clipa aceea s-a şi văzut din nou în starea de dinainte. Imediat ce a cugetat cu eul lui, a căzut din nou.

Când Toma a rostit: „Domnul meu şi Dumnezeul meu!”, Iisus i-a spus: „Pentru că M-ai văzut pe Mine, Toma, ai crezut. Fericiți cei ce n-au văzut şi au crezut” – cuvânt tot atât de uluitor ca toate cuvintele lui Iisus, dar deosebit de important pentru noi, cei de astăzi.

Fericirea credinței pentru unii e grea, dar nu-i mai mare fericire şi nu este mai adâncă definiție a omului decât în credință. Unii ar spune, poate evocându-l pe Aristotel, că omul e un „animal rațional”. Iubiților, rațiunea e divină, pentru că e Logosul, şi Scriptura zice: „Toate prin Rațiune (Cuvânt) s-au făcut şi fără de ea nimic nu s-a făcut din ce s-a făcut”. Rațiune şi instinct! Orice făptură are o rațiune, un sens al ei, iar ca definiție rațiunea este o funcție a spiritului care mă situează în relație cu legile creației. Deci pretutindeni e rațiune, dar ceea ce-l distinge pe om de toate fãpturile nu-i

rațiunea, ci tocmai credința. Dacă rațiunea mă instituie într-un univers constituit de valori, credința mă instituie în relație cu infinitul valorilor, cu Dumnezeu şi cu lumea întreagă. Eu trebuie să cred mai întâi, înainte de a săvârşi un pas.

Ce săracă ar fi lumea şi existența umană dacă s-ar limita numai la ceea ce văd! Ce săracă ar fi credința, existența mea! Când voi fi chemat la ceea ce nu văd, cum spune Apostolul, atunci vom putea accede la fericire: „Cele ce se văd sunt trecătoare, cele ce nu se văd sunt eterne”. Ce săracă ar fi lumea dacă s-ar reduce totul numai la ceea ce se ştie! Ori chemarea mea este aceea ca neîncetat să trec de la ceea ce văd, la ceea ce încă nu văd, de la ceea ce s-a arătat, la ceea ce încă nu s-a arătat, după cum zicem în Liturghie, în rugăciunea anamnezei. Oricare e puntea între ceea ce văd şi ceea ce nu văd, între ceea ce ştiu şi ceea ce nu ştiu, între Toma, care se afla pe țărmul de dincoace de moarte şi înviere, şi țărmul de dincolo al învierii, în definiția omului, să nu uitați niciodată, este extrem de important adevărul

că omul este spirit şi că „duh este Dumnezeu”.

Raţiune este Dumnezeu, raţiune este şi omul. Dar raţiune are o soră geamănă: credinţa. Amândouă sunt daruri dumnezeieşti. Raţiunea este întipărirea Logosului, iar credinţa este darul lui Dumnezeu, după cum spune Sfântul Apostol Pavel. Raţiunea, iubirea, libertatea şi actul creator reprezintă neîncetata mea angajare de la chip la asemănarea cu Dumnezeu. Am zis raţiunea, adevărul şi iubirea. Adevărul fără iubire e rece; poate să şi ucidă. Fariseii au zis: „Noi Lege avem şi după Lege trebuie să moară”. De aceea adevărul e unit cu credinţa, cu iubirea, iar iubirea fără adevăr poate să fie o simplă vibraţie sentimentală, ceva uşor searbăd.

Care e ofranda iubirii? E tocmai adevărul, raţiunea, credinţa dreaptă, plinătatea credinţei. Cuvântul „ortodox” înseamnă, deopotrivă, dreptcredincios şi deplin credincios. Credinţa ne lansează în viitorul nostru, care este Învierea. Mereu ne mişcăm între jertfă şi înviere. De ce Zilele Creaţiei încep nu de la di-

mineață la seară, ci de la seară la dimineață? „Şi a fost seară, şi a fost dimineață. Ziua întâi”. A fost aşa pentru că acesta este ritmul existenței, de la seară la dimineață, de la neexistență la existență, de la neființă la ființă, de la Cruce la Înviere.

Să răstignim în noi, prin cruce, tot răul, căci crucea este chipul iubirii dumnezeieşti, şi vom gusta de aici Învierea, căci toți suntem chemați la Înviere! Dați-mi voie să reproduc un moment petrecut de un om duhovnicesc: era un bolnav, bolnav de o boală nemiloasă şi îşi număra săptămânile sau lunile. A venit duhovnicul la el, duhovnicul care era deodată şi medic şi preot, şi i-a vorbit aşa. „Suferința şi moartea nu trebuie să le vezi numai fiziologic, ca nişte acte petrecute fiziologic, adică în firea trupească, ci ele devin necondiționate nu numai de schimbări fiziologice, de microbi, de patologie, ci şi de toate acele lucrări care distrug energiile noastre lăuntrice, de ceea ce poate fi numit complexul sentimentelor şi gândurilor noastre negative, de tot ceea ce seacă puterile vieții. Grijile, păcatele,

îmbuibările, viciile seacă în noi izvorul vieții". Şi atunci duhovnicul i-a sugerat: „Îndreaptă-ți gândul tău nu numai la trup, căci nu rezolvi nimic, ci gândeşte-te la relațiile tale cu oamenii, cu împrejurările vieții. Să începi de îndată să adânceşti în tine şi-n trecut, să faci curățenie de tot răul care s-a petrecut în tine! La Taina Spovedaniei adună-ți gândul, cercetează-te, leapădă-te de păcate şi de rele, fie-ți silă de ele!".

Şi omul a început să facă aşa: lună de lună, zi după zi, a străbătut drumul acesta împreună cu duhovnicul, şi-a făcut pace cu el, deci a curățit tot răul din el, a făcut pace cu lumea şi când, întins pe pat, era prea slab chiar să mănânce singur, a spus, cu ochii sclipind de lumină: „Trupul îmi este aproape mort, dar nu l-am simțit niciodată atât de plin de viață ca acum!". Şi atunci a înțeles că viața nu e determinată doar de trup. Moartea trebuie să o trăieşti, pentru că trebuie să omori ce te-a omorât. Moartea adevărată e cea a răului din tine. Aceea e moartea, nu cea a trupului. Viața nu e determinată de trup, nu se reduce la trupuri, deşi acest lucru era al său. Iar

la sfârşit, muribundul avea o realitate a vieţii pe care moartea trupului nu o putea distruge. Să simţi acest fapt uluitor în tine!

Vreau să închei cu un alt exemplu: un oarecare Pavel a ajuns în agonie şi era pe moarte. Soţia şi fiica lui nu fuseseră de faţă în ultimele săptămâni. Şi, aflând că e pe moarte, au venit la el, au căzut pe grumajii lui şi au început să-l strige pe nume. A venit şi duhovnicul şi s-au aşezat în genunchi toţi trei lângă Pavel. Duhovnicul a fost coleg cu Pavel şi-n copilărie, şi-n tinereţe, au cântat împreună la biserică Prohodul, Cântările Învierii, şi, atunci, au început să cânte din aceste cântări. Când au ajuns la versul: „şi celor din morminte viaţă dăruindu-le", Pavel şi-a deschis ochii. La ţipetele soţiei şi a copilului nu şi-a revenit, dar auzind aceste cântări a fost adus din nou la viaţă. Atunci preotul a zis: „Pavele, uite, soţia şi fiica ta au venit să-şi ia adio de la tine!". Tot preotul i-a zis: „Tu poţi să mergi la Înviere, pentru că I-ai slujit Domnului, precum a spus Mântuitorul: «Cel ce ascultă cuvintele Mele şi crede în Cel ce M-a trimis pe Mine are viaţă

veşnică şi la Judecată nu va veni, ci s-a mutat din moarte la viață”.

Ține de condiția noastră fundamentală de cunoaştere, de suiş, de progres, şi sunt în acelaşi timp vise profetice, aşa cum a avut dreptul Iosif visul cu cei doisprezece snopi, snopii celorlalți aplecându-se înaintea snopului său. Sau dreptul Iosif, care a primit poruncă în vis, de la Dumnezeu, întâi să o primească pe Maica Domnului sub oblăduirea lui, şi, apoi, să plece în Egipt cu Mântuitorul, când era prunc, şi să se întoarcă în Nazaret. Visele angajează ființa noastră mai la suprafață sau mai în adâncime. Unele sunt şi coşmaruri, care-l chinuie pe om. De aceea unii Părinți spun că cel ce se ia după vise e ca şi cum s-ar lua după vânt ca să-i ia urma. Dar în timp ce un om credincios, neîncetat cu chipul la icoană din fața lui, poate să aibă asemenea reprezentări în inima lui în timpul somnului, alții pot visa numai lucruri ale stricăciunii, fiind bântuiți de rele şi de duhuri necurate şi având coşmaruri.

Care este deosebirea între bine şi rău? Bine e ceea ce zideşte, ceea ce salvează, ceea ce dă viață. Rău este ceea ce

e lipsit de sensul creator sau este distrugere. Exerciţiul în asceză este revenirea la inferioritate, ca spiritul să conducă trupul. Aici vine un moment la care trebuie să luăm aminte cu mare atenţie. Când ascetul a reuşit să subordoneze trupul, atunci se declanşează nişte energii uimitoare. Şi ce ne spun aici sfinţii creştini? În acele momente apare ispita luciferică, căci aşa a căzut şi Adam. Ispita apare atunci când te vezi cu asemenea puteri, pentru că unii oameni, care prin aceste exerciţii trăiesc aceste energii şi puteri, fac un fel de minuni, vindecă.

Întrebări şi răspunsuri

Cum trebuie săvârşit Botezul?

Sunt trei forme ale Botezului recunoscute teologic. În primul rând Botezul prin afundare; dar sunt acceptate, prin excepţie, Botezul prin turnare şi cel prin stropire.

Biblia spune că Dumnezeu înseamnă iubire, dar în cartea Facerii scrie că Dumnezeu a respins jertfa lui Cain şi a acceptat jertfa lui Abel. Nu era firesc ca Dumnezeu să fi primit jertfa de la amândoi?

Nenorocirea este că nici în jertfă nu este înfăţişată iubirea totdeauna. Cum aduci această jertfă? Gândiţi-vă la cei care-şi plăteau prin indulgenţe mântuirea. Păi, nu înseamnă că dacă dădeau un ban, aceea era jertfă mântuitoare.

Pretutindeni în jurul nostru vedem neînţelegeri, certuri, conflicte, referindu-mă aici doar la cele de sorginte spirituală, la cele dintre religioşi şi atei, dintre adepţii diferitelor religii, dintre cei din aceeaşi religie. Am întâlnit de multe ori ideea întâlnirii punctelor commune, iar nu pe aceea a diferenţelor şi nepotrivirilor.

Unul dintre fii duhovniceşti, Andrei, băiat bine pregătit, a predat anul trecut un semestru Istoria Religiilor la Universitate. În septembrie a plecat la Moscova cu un grup, iar în Gara de Nord l-au jefuit nişte vagabonzi şi l-au dezbrăcat. Însă, cu ce-a mai rămas pe el şi cu ce l-a mai ajutat grupul, a ajuns la Moscova.

De acolo m-am pomenit cu un telefon; mai apoi cu o scrisoare din China: „Părinte, cu mâna pe inimă vă spun: am stat de vorbă cu oamenii. Nu mă aşteptam ca oamenii, din punct de vedere religios, să fie atât de înapoiaţi. Nu-i vorba de Istoria Religiilor, ci de Istoria ereziilor”. Chipul lui Dumnezeu în om nu e distrus, darul lui Dumnezeu e de nedistrus. Mintea nu mai desluşeşte foarte clar între bine şi rău. Inima se mai perverteşte, voinţa mai slăbeşte, dar nu e distrus. Şi atunci în nicio religie, în niciun om din lume nu e distrus chipul lui Dumnezeu.

Fiul risipitor, gândiţi-vă, la un moment dat a ajuns în foame şi, părăsit de toţi prietenii lui de petreceri, şi-a venit în sine. Aici e o speranţă universală. Adâncul din noi nu e distrus pentru toţi: e o speranţă. Şi şi-a adus aminte de tatăl şi de pâinea tatălui: „Câţi argaţi ai tatălui meu au pâine din destul, iar eu mor de foame aici”! Căinţa înseamnă întoarcere. Unde? La Tatăl. În această viziune, în fiecare religie e păstrat ceva din revelaţia primordială. Mircea Eliade spune că există o tradiţie originară la

rădăcina umanității, a tuturor religiilor. S-a alterat adevărul. Demonul a promis: „veți ca nişte dumnezei!”. Demonul nu face dumnezei, demonul face idoli. Numai Dumnezeu îndumnezeieşte. Dar nicio cădere nu este radicală, însă pentru ortodox, el ştie, sfintei noastre credințe ortodoxe nimic nu-i lipseşte, decât să fie cunoscută, iubită şi trăită.

Am certitudinea mântuirii în Ortodoxie. Iar în ce priveşte pe ceilalți, eu nu sunt judecător, ca eu să decid mântuirea lor. Numai Dumnezeu decide. Iar Mântuitorul spune: „În casa Tatălui Meu multe locaşuri sunt”. Ştiu că în Ortodoxie am plinătatea credinței şi adevărul luminos şi curat al sfintei credințe şi certitudinea mântuirii. Şi nu judec pe nimeni, pentru că nu decid eu dacă alții se mântuiesc sau nu. Eu cunosc hotarele Bisericii dar nu pot pune hotare harului lui Dumnezeu şi mântuirii.

„Dumnezeu este pretutindeni şi atunci iadul nu mai are loc”. Explicați, vă rugăm, sensul acestor cuvinte!

Gândirea ortodoxă este gândire antinomică. Ce este antinomia? Două judecăți

care, luate separate, se înscriu în logica formal, potrivit principiului identităţii, iar luate împreună, se leagă de principiul contradicţiei. Dumnezeu Întreit şi Unul este o antinomie, aşa cum este şi fecioria Maicii Domnului, care L-a născut pe Mântuitorul Hristos. Fecioria, castitatea, este de o profunzime spirituală negrăită. În Maica Domnului S-a întrupat, de la Duhul Sfânt, Mântuitorul nostru. Iar în ce priveşte condiţia umană, aş vrea să întreb pe oricine: dacă nu are castitate şi iubire maternă ar putea să facă ceva? Adică unul care-şi risipeşte toate energiile lui în ticăloşii, în pierderea puterii. Zicea un literat: „Dacă am şti noi, la anumite ore ale serii sau ale nopţii, câte energii se rup de la rădăcina vieţii şi se aruncă în pustiu…" – unul ar fi putut deveni un geniu în ştiinţă, în artă, în sfinţenie, şi şi-a pierdut energiile în pustiu. N-ai să creezi niciodată decât în castitate, adică în fidelitatea faţă de energiile tale, faţă de talentul, de darul, de vocaţia pe care ai primit-o în unitatea fiinţei tale şi în paternitate. Să-ţi iubeşti opera cum iubeşte mama pruncul. Deci castitatea şi

maternitatea Maicii Domnului sunt condiția fundamentală a primirii binecuvântării divine şi a întrupării în ea a Fiului lui Dumnezeu: e darul şi taina creativității. Trebuie, deci, să gândim antinomic în anumite privințe.

N-ai să înțelegi misterele iadului şi nici teologie deloc fără antinomie. Citiți *Critica* Rațiunii a lui Immanuel Kant, unde cele patru contradicții fundamentale de la început el n-a ştiut să le concilieze!

Dumnezeu Tatăl este izvorul dumnezeirii şi al iubirii. În momentul acela, al Răstignirii pe cruce, Hristos a strigat: „Dumnezeul meu, Dumnezeul meu, pentru ce M-ai părăsit?" A încetat cumva iubirea lui Dumnezeu față de Fiul? E strigătul umanității atunci! Numai antinomic a trăit şi condiția firii umane, dar şi iubirea divină. Gândiți-vă la faptul că Hristos a fost „în mormânt cu trupul şi în iad cu sufletul, ca un Dumnezeu; în rai cu tâlharul". Mormântul izvorâtor al vieții! Nu-s toate acestea antinomii? Vedem că marxismul a inventat acea sintagmă celebră: „unitatea contrariilor"

sau „unitatea distinctelor”. Aici Hristos trăieşte deodată şi părăsirea, dar şi unirea. Să învăţăm să gândim antinomic!

Redactor: Ovidiu George Clapa
Corector: Sebastian Schipor
Tehnoredactor: Alina Andrei
Culegere computerizată: Dana Chivulescu
Design: Gabriela Radu
DTP: Leonard Lunguleac

Bun de tipar: 2013. Apărut: 2013
Editura Doxologia, Cuza-Vodă 51, 700038, IAȘI
Tel.: (0232)216693; (0232)218324; Fax: (0232)216694
http://www.doxologia.ro,
E-mail: editura@doxologia.ro